

Tíðargrein

Tormóður Stórá
Psykiatari

Gloymsk, gloymd og svikin!

Altjóða Alzheimersdagur er 21. september. Dagurin har varpað verður ljós á eina av stóru avbjóðingunum í heilsu- og almannaverkinum og eldrarøktini í kommununum: DEMENSUR

Hóast vit hava eina góða ætlan um hvussu vit skulu taka av hesi avbjóðingini, so eru vit ongan vegin komin. Politisku lovorðini um at her má gerast nakað, eru ikki fylgd av politiskum raðfestingum. Tey við demensi eru gloymsk, tey eru gloymd og svikin av politisku raðfestingini. Í 2017 er settar av 500.000 kr til at íverkseta demensætlanina, – við tógvi stríð. Hinvegin vóru í eini handavending settar 600.000 kr til at hyggja nærri at ridluskriða – hjá seyði.

Tað er eitt gott høvi, ein slíkan altjóða dag, at hyggja nærri at hvussu gongur hjá okkum her heima at taka av hesi stóru avbjóðingini í almenna geiranum. Tað eru longu fleiri ár síðani fyrsta framferðarætlanin varð gjørd á økinum. Eisini eru nú fleiri ár síðani vit finga okkara egna demensætlan her í Føroyum við ambitiøsu yvirskriftini um, at vit vilja verða eitt demensvinnarliga samfelag. Politisku lovorðini vóru nóg. Vit vildu veruliga gera nakað við hetta. Pengar vóru tó ongir avsettir til at seta ætlanina í verk. Longu árið eftir var alt gloymt um tað og í bráðskundi, beint upp undir jól, tóku nakrir politikarar seg saman og finga játtað 250.000 kr til 2016, so byrjast kundi. Hetta var uml 5 % av tí, sum tað varð met,

at demensætlanin kom at kosta árliga, tá hon var sett í verk. Ein byrjan kanska? Árið eftir hvarv hugtakið “demensætlan” í figgjarlógini og játtanin var lögð undir Landssjúkrahúsið (allarhelst?) – 250.000 afturat í 2017, so samlað 500.000 kr. Nú eru vit komin upp á 10 % – aftaná trý ár. So tekur tað eini 20 ár, til ætlanin er sett í verk – um ferðin verður tann sama. Men

vanliga plagar hon at minka, sum árin liða.

Vilja verða eftirbátar?

Við hvørt tykist, sum tað er ein politiskur vilji at verða afturútsigld. Vit vóru faktisk eitt av teimum fyrstu londunum, sum høvdu eina egentliga demensætlan. Framman fyri fleiri av grannalondunum. Framman fyri Danmark. Men vit

hava latið okkum yvirhála. Við vilja. Danmark setti í fjør 470 milliónir krónur av fyri árin 2017,18 og partvís 2019. Tað vildi svarað til, at vit settu uml. 5 milliónir kr av, um vit høvdu somu ambitionir, sum danir. Tað høvdu vit, men bara oman fyri hálsvølin. Tá tað kom til politiskar raðfestingar, so vóru játtaðar tilsamans 750.000 í tvey ár har danska játtanin lutfalsliga

vildi svarað til 5 milliónir.

So nú eru vit eftirbátar. Við vilja.

Nógvir pengar allíkavæl til demens.

Tó so, tað verða brúktir nógvir pengar upp á demens aðrar vegir í samfelagnum. Til røktarheimini, sum í stóran mun húsa fólki við demensi, sambýlir, til heimarøkt, heimahjál, mista arbeiðsinntøku hjá avvarðandi, sjúkrameldingar og stuðulsskipanir. Danskar útrokningar siga, at tað er ómetaliga kostnaðarmikið. So dýrt, at tað fyri okkum svarar til eina 200 milliónir kr – um vit brúka danska útrokningarleistin. Hann er sikkurt á góðari leið. Tað eru í øllum førum øgilgir pengar, um talið av fólki við demens økist sum væntað – og um vit skulu loysa avbjóðingina á sama hátt sum higartil. Tað var eisini tað, sum demensætlanin skuldi slóða fyri. At royna at loysa avbjóðingina á ein annan hátt enn frammanundan. Draga inn annað tilfeingið at loysa uppgáurnar.

Lágraðfestingarøki

Tað vísir seg, at tað er á nógvum umráðum, at tað hevur lága raðfesting at takast við at loysa uppgáurnar á demensøkinum. Tað er ikki ókent, at tað er trupult at fáa røktarstarvsfólk at arbeiða á demenseindunum, sum